

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО – НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
Кафедра методики позакласної та позашкільної освіти

Тема курсової роботи:

«Національно – патріотичне виховання здобувачів освіти в умовах позашкільного навчального закладу еколого – натуралістичного напрямку»

Виконала: Жабицька А.Г.
завідуюча організаційно –
масовим відділом КЗ «Запорізький
обласний центр еколого-
натуралістичної творчості
учнівської молоді» ЗОР

Київ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Основна частина. Національно-патріотичне виховання і використання національно-культурних традицій.	6
1.1. Виховання підлітків на засадах народної педагогіки	6
1.2. Багатство та різноманітність традицій українського народу	10
1.3. Впровадження національно-патріотичного виховання в позашкільному закладі еколого – натуралістичного профілю	14
ВИСНОВКИ	23
ЛІТЕРАТУРА	24

ВСТУП

У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде про України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних цінностей.

Наша Україна перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях переходу від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства.

Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах української етнопедагогіки, народознавства, основах християнської релігії, наукової педагогічної думки, родинного виховання тощо.

Почуття патріотизму є однією з провідних цінностей, якими має оволодіти підростаюча особистість.

Великою мірою, без цього почуття її соціальне життя буде неповноцінним, надзвичайно збідненим, оскільки вона перебуватиме поза важливими зв'язками і відносинами, які визначають її соціальну позицію, суспільно значуще функціонування, внутрішнє душевне задоволення, самооцінку, життєвий успіх.

Патріотизм особистості закономірно пов'язаний з гуманізмом, соціальною справедливістю, турботою, взаємоповагою.

Загалом морально невихована особистість не може бути й патріотом, оскільки це почуття асоціюється з любов'ю до рідної землі, родини, народу, держави.

Неможливо відокремити патріотизм від національних святинь, національної свідомості й самосвідомості, шанобливого ставлення до національної культури, толерантного ставлення до кращих надбань народів, що населяють Україну.

Виходитимемо з того, що всі вищі духовно-моральні утворення (і насамперед почуття патріотизму) народжуються з буттєвих ставлень у гущині реального життя, до якого залучається особистість на кожному віковому етапі.

Тому важливим для розвиненого почуття патріотизму виступить усвідомлене шанобливе ставлення людини до власної оселі, школи, вулиці, селища, яке має постійно втілюватися у відповідних практичних діях.

Причетність вихованця до всіх аспектів життя суспільства й відповідна турбота мають бути визначальними для патріота - громадянина.

Потужним виховним чинником щодо цього повинна виступити сім'я: батьки мають стати для вихованця прикладом як високо свідомі члени суспільства, як носії активної громадянської позиції.

Педагогам же слід створювати ситуації для формування у вихованців діяльнісного ставлення до всього, що об'єднується поняттям «національні скарби», до національних свят і традицій, особливо до етнічного коду, який створив націю і захищав її високі ідеали.

Сьогодні педагоги покликані відповісти на запитання, як підготувати підлітків до життя в майбутньому постіндустріальному чи інформаційному суспільстві, при цьому дбайливо оберігаючи і примножуючи систему норм і цінностей, що склалася в українського народу.

Національне виховання є однією з важливих складових проблеми виховання особистості. Ця проблема дуже багатогранна. У її рішення зробили внесок представники різних наук.

Так, багато питань теорії і практики гуманістичного та національного виховання підростаючого покоління знайшли розгляд у працях Я. Гогебашвілі, М.Є. Евсевьева, Я.А. Каменського, К. Насиров, К.Д. Ушинського.

У соціально-філософському та історичному плані проблема національного виховання, її місце і роль в теорії та практиці національних відносин, отримала методологічно-теоретичне обґрунтування та розробку в колективних працях і монографіях Р. Г. Абдулатіпова, Ф. С. Бабейко, Л. М. Дробіжева, І. І. Серової, які висвітлюють різні теоретичні і соціологічні аспекти цієї проблеми, розглядають

спектр по формуванню національного і міжнаціонального свідомості, переконання і поведінки, щодо вдосконалення методів і форм.

Актуальність проблеми визначається вимогами до самовдосконалення, саморозвитку особистості, її естетичної культури; необхідністю найбільшого використання національно-особливого в культурному надбанні народу, з метою оволодіння особистістю багатством загальнолюдської культури.

Об'єкт дослідження: національно-патріотичне виховання здобувачів освіти.

Предмет дослідження: використання національно-культурних традицій у вихованні здобувачів освіти.

Мета дослідження: вивчити зміст і методикку національно-патріотичного виховання здобувачів освіти.

Гіпотеза дослідження: полягала у припущенні того, що використання національно-культурних традицій у вихованні молоді буде ефективним за умов:

- доступність;
- емоційність;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей
- зв'язок з життям
- комплексний підхід до виховання національними традиціями.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження були встановлені такі завдання:

- розкрити сутність національного виховання підлітків на засадах народної педагогіки;
- використання національно культурних традицій українського народу у вихованні молоді.

Основна частина. Національно-патріотичне виховання і використання національно - культурних традицій

1.1. Виховання школярів на засадах народної педагогіки.

Протягом багатьох віків український народ створив традиції, які тільки притаманні українському народу.

Джерелом українських традицій є народна педагогіка, яку не випадково називають усною традиційною фольклорною материнською школою, яка покликана формувати духовні цінності у людини.

Українська народна педагогіка традиційно охоплює такі важливі напрями виховання дітей, як трудове, моральне, інтелектуальне, фізичне й естетичне.

Народ завжди турбувався про те, щоб дитина зростала здоровою фізично, засвоювала морально-етичні закони, ставала багатою духовно, оволодівала народною культурою, зростаючи палкими патріотами.

Актуальність виховання на засадах народної педагогіки в процесі виховання зумовлена соціальною потребою сьогодення, тобто, відродження національної культури, збереження й збагачення неоціненних духовних скарбів народу.

Ідеї народної педагогіки високо цінували педагоги різних часів і епох, які всебічно вивчали їх і широко використовували для своїх виховних систем.

Одним із перших, хто теоретично обґрунтував народне виховання, був Я. А. Коменський. У своїх працях він звертався до побуту, культури народу та його традицій виховання. В основі його принципів та ідеалів лежать народні педагогічні погляди.

Ідеям народної педагогіки, як важливому засобу виховання молодого покоління, надавав Г.С. Сковорода. У своїх притчах, байках, листах він говорив про природовідповідність виховання та радив звертатися до рідного слова, народної творчості, бо «правильне виховання полягає у природі самого народу».

Особливе місце в науково-педагогічній спадщині К.Д. Ушинського займала народна педагогіка, де він писав про важливість у навчально-виховному процесі

пам'яток народної культури: «Виховання, створене самим народом і побудоване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає у найліпших системах, заснованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу».

Ідеями народної педагогіки переймалися і Т.Г. Шевченко, який добре знав побут і звичаї українського народу, і І.С. Нечуй-Левицький, який розглядав виховні проблеми як єдине ціле з етнічною педагогікою з формування національної самосвідомості, духовності: «Народні наші пісні, казки, приказки, колядки, козацькі думи, - все це в українського народу невичерпний, багатий скарб для навчання та виховання. І в школі для напутіння життя...».

Саме з дитинства закладаються основи духовності, яка розвивається протягом усього життя.

Духовність - це категорія, яка розкриває людину, як істоту, яка глибоко вкорінена в культуру, є гуманною, моральною, із широкими пізнавальними інтересами.

Духовність не існує поза національною свідомістю. Духовність - поняття синтетичне, узагальнююче і всеохоплююче, воно включає такі поняття, як духовна культура, духовні потреби, духовні інтереси, духовне життя.

Духовність виявляється в багатстві внутрішнього світу особи, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних та емоційних запитах. Філософи стверджують, що «духовність - це якісна характеристика свідомості людини, що відображає панівний тип її цінностей».

Духовність також не дається дитині в готовому вигляді, тобто вона не може бути лише просвітництвом або простим запам'ятовуванням ідейних та моральних норм, смислових орієнтацій.

Кожен учень, поступово засвоюючи ідеї, ціннісні орієнтації, емоційно-естетичні надбання народу сам емоційно засвоює певні компоненти духовності, виробляє своє ставлення до них, реалізуючи в практичній діяльності.

Використовуючи скарби народної педагогіки, її заповіді, викладачі, вихователі, повинні знаходити різні засоби, щоб зацікавити, спонукати учнівську молодь до праці, пробудити їхню допитливість, виховуючи любов і повагу до

рідної мови, як першоеlementу народності, живого організму спілкування, основи національного вираження, єдиної скарбниці духовних цінностей, адже через мову народ генерує національний дух, характер, психологію, традиційну родинно-побутову культуру, спосіб життя.

Вітчизняна педагогіка - це не лише наука, але й мистецтво, яке сповідує ідеї народності, гуманізму, національного виховання, гармонійного розвитку особистості, доступності освіти, всебічної уваги і поваги до дітей, підготовки молодого покоління до життя.

Основну мету виховання народна педагогіка вбачає в тому, щоб навчити кожного бути людиною. Навіть знання без людяності нічого не варті. «Знання без людяності - це меч у руках безумця», - кажуть у народі.

Людина, яка не знала історії свого роду вважалася безрідною. Повага і любов до свого роду, рідної землі, національних звичаїв і традицій починалася з цінування писемних пам'яток, переказів, предметів побуту, сімейних реліквій та інших матеріалів про життя пращурів.

Знання свого родоводу по батьківській лінії та материнській, свого генетичного коріння - ознака цивілізованої, людини.

Однією з характерних рис української народної педагогіки було шанобливе ставлення до жінки матері, жінки-трудівниці.

Мати - символ життя тепла і всеперемагаючої любові! За народною мораллю, образити матір або батька вважалося великим злочином.

За народними поглядами, працьовитість – це вагоме мірило гідності людини, її становище в суспільстві та сім'ї.

Ставлення до праці широко відображено в прислів'ях і приказках, в яких закладено ідеали народу, його морально-етичні норми; оспівано в народних піснях.

Народ дуже цінував честь трудової людини і осуджував зневажання етики й моралі; цінував і цінує лицарську честь, готовність віддати своє життя за Батьківщину. Любов до рідної Вітчизни, патріотизм - визначальні риси справжньої людини.

Таким чином кожен педагог має широкі можливості для створення власної системи роботи, методичної концепції на основі народознавчих ідей і засобів. Справжня педагогічна творчість неможлива без використання в повсякденній діяльності скарбів народної творчості, її традицій.

Відродження народної педагогіки, виховання на засадах народної педагогіки та її окремих ланок, вітчизняних педагогічних здобутків, ідей ґрунтується на педагогічних традиціях українського народу, які вироблялися протягом усієї історії розвитку народу.

Відроджуємо не лише для того, щоб відновити кращі здобутки минулого, а й для того, щоб наснажити її сучасним науковим змістом, який й дотепер не втрачає свого значення.

1.2. Багатство та різноманітність традицій українського народу.

Поняття «Традиції» походить від латинського *traditio*, що в перекладі означає - передача. Кожне покоління входить у життя через освіту, виховання, соціалізацію, самопізнання і самотворення індивідууму як особистості.

Передусім, саме шляхом передачі соціального досвіду від старших до прийдешніх поколінь традиції забезпечують засвоєння найвищих національних, культурних і матеріальних, нагромаджених віками цінностей, норм, правил, ідеалів, відображають наступність соціального досвіду.

Традиції шкільні - це звичаї, порядки, правила поведінки, що склалися в школі, які зберігає колектив та які передаються від одного покоління учнів до іншого.

Таким чином, традиції складаються в суспільному житті певного народу, в сім'ї, школі, побуті, праці, моралі, мистецтві тощо.

Виховуючи учнів на традиціях, прагнемо сформувати у молодого покоління вірність ідеалам побудови в Україні демократичної, правової держави, горде почуття належності до українського народу, стимулювати національне пробудження, відродити громадянське сумління і національний обов'язок.

Доводимо глибинний зв'язок національного з духовністю особистості, інтелектуальною зрілістю і красою.

У цьому полягає мета виховання молоді на національно-культурних традиціях українського народу.

Отже, національні традиції - це святиш певного народу, те, чим він користується в своїй життєдіяльності. В.О.Сухомлинський писав: «Душа не може жити без святини. Щось для людини стає дорогим і непорушним, невикорінним і незнищеним». Видатний педагог вдумливо говорить, що людська душа для нього, неначе родюче поле, на якому потрібно виростити пшеничний колос: «Не будеш орати землю й зрошувати її потом, запліднювати турботами і тривогами, - поле буде пустирем, а на пустирі виросте чортополох».

В.О.Сухомлинський впевнений, що вихователь є творцем людської душі, плугатарем і сіячем, він формує уявлення про щастя. Якщо йому не вдалося посіяти справді людське насіння щастя, то в душі може утвердитися інша святиня.

Він називав народні традиції «живим, вічним джерелом педагогічної мудрості», «зосередженням духовного життя народу».

Світовий досвід розвитку педагогічної теорії й практики переконливо показує, що кожний народ упродовж віків створює власну національну систему виховання і освіти.

В епоху державного й духовного відродження України головну роль відіграє національна система освіти й виховання.

Національна система виховання - це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації.

Таким чином, національно-патріотичне виховання - це передусім виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, в основі якого - його традиції, звичаї, обряди, ритуали, свята.

Свято - це джерело буття людини, виразник важливих і цікавих сторін її життя. Цей визнаний феномен культури заслуговують на увагу в шкільній практиці передусім тому, що покликаний організувати вільний від навчання час.

Свята викликають особливий психологічний настрій, впливаючи на почуття. Отже, за своєю природою свята, ритуали і обряди виконують важливу роль чинників формування морально-естетичних почуттів, смаків, відносин у людей.

Звичаї, обряди, ритуали, свята можуть сприйматися як форми традицій. Вони органічно поєднують у собі духовний зміст традицій: усну народну творчість, зокрема інструментальну музика) народну пісню, національну хореографію, моральні норми, правила, проповіді, заповіді, заклинання тощо.

Таким чином, залучаючи дітей до краєзнавчої роботи проведення народознавчих пошуків, участі в народних ритуалах і обрядах і святах, педагог організовує їх виховання на національно-культурних традиціях.

На національних засадах народу будуються трудові, морально-побутові та художньо-естетичні традиції кожного навчально-виховного закладу.

Трудові моральні цінності завжди склали підґрунтя національної культури. Серед них національні моральні норми, вічні народні категорії совісті, праці, любові гуманності, милосердя, поваги, вдячності тощо, до них ми сьогодні прагнемо їх сьогодні критично оцінюємо і пересвідчуємося в їх вічності.

Основними осередками трудового виховання були і є сім'я, школа, позакласні та позашкільні навчальні заклади, вся громада.

Виховання любові і поваги до праці означає виховання свідомого ставлення до неї, особистісного і громадянського обов'язку перед Батьківщиною

Найширший поділ національних народних традицій можна визнати такий: родинні, регіональні, загальнолюдські, трудові, моральні, естетичні, культуротворчі, державотворчі, політичні, побутові, релігійні, місцеві, шкільнолюдські, національні, родинні (за приналежністю); ідеологічні, трудові, моральні, фізичні, естетичні, екологічні (за своєю спрямованістю); культуротворчі, релігійні, політичні, державотворчі, побутові (за метою і призначенням); сімейні, шкільні, місцеві, сільські, міські, регіональні, загальнонаціональні (за місцем виникнення і розвитку); віковічні, новаторські, відроджувальні, розвивальні (за часом появи і примноження); прогресивні, реакційні, шкідливі, корисні, віджилі (за значенням).

Слід зауважити, що розроблена нами кваліфікація традицій, що мають виховне значення, досить умовна. За певних соціально-історичних обставин одні традиції можуть активізуватися у вихованні, інші - відходити на периферію педагогічного процесу.

1.3. Впровадження національно-патріотичного виховання в позашкільному закладі еколога – натуралістичного профілю.

Зміст освітньої роботи позашкільних закладів еколога-натуралістичного профілю тісно пов'язаний з національно-патріотичним вихованням, адже природа є потужним фактором, який формує повагу і любов до рідної землі та Батьківщини.

Реалізуючи Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України ЗОЦЕНТУМ здійснює системні заходи, спрямовані на громадсько-патріотичне, духовно-моральне та екологічне виховання учнівської молоді. Основними формами роботи є: організація діяльності народознавчих музеїв та світлиць, музеїв хліба та історії землеробства, робота з питань вивчення спадщини українського народу, проведення пошуково-дослідницьких робіт з народознавства, масових виховних заходів патріотичного спрямування.

Протягом року Центром реалізуються значущі проекти у сфері патріотичного виховання здобувачів освіти: обласні етапи Всеукраїнських заходів – дитячо-юнацької еколога-патріотичної гри «Паросток», конкурсу юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!», виставки-конкурсу «Український сувенір», бліц-конкурсу ескізів муралів «Все буде Україна!», конкурсу «Декоративний розпис в культурі України», юннатівського природоохоронного руху «Зелена естафета», бліц-конкурсу українського патріотичного смайлу до Дня українського козацтва та Дня захисника України, загальнонаціональної трудової акції «Турбота тобі, рідна моя Україно!» та «Сади Перемоги», екологічного конкурсу «Мала річка моєї Батьківщини», фестивалі «Україна – сад» та інші.

Щорічно проводиться дитячо-юнацька еколога-патріотична гра «Паросток», під час якої організуються зустрічі з ветеранами юннатівського руху, учасниками АТО; проводяться круглі столи за участю науковців, представників громадських організацій, розвивається волонтерський рух серед школярів, надається допомога людям похилого віку, самотнім непрацездатним громадянам.

В 2022 році в рамках літньої кампанії переможці обласного етапу дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток», вихованці ЗОЦЕНТУМ, брали участь у **Всеукраїнському фестивалі патріотичних дій** в місті Києві та здобули I місце.

На конкурс **юних фотоаматорів «Моя країна – Україно!»** були представлені творчі роботи, в яких висвітлено інтерес школярів до рослинного і тваринного світу рідного краю, зацікавленість біорізноманіттям своєї країни, бажання відобразити краєвиди рідної природи. Всі фотороботи пронизані темою патріотизму та шанобливого ставлення до навколишнього середовища та його мешканців.

Вихованню національного світогляду, любові та інтересу до народної творчості, народного мистецтва, залученню дітей та молоді до джерел та процесу творення українського народного мистецтва, стимулюванню розвитку творчого пошуку, художнього смаку при виконанні робіт з використанням традиційних матеріалів і технік сприяє участь дітей у **конкурсі-виставці «Український сувенір»**.

З метою збереження національної пам'яті **в рамках бліц-конкурсу ескізів муралів «Все буде Україна!»** молоддю області був створений арт-проект патріотичного напрямку «Все буде Україна!».

Серед нових форм роботи що набули популярності у вихованців, слід відзначити Всеукраїнський **Місток єднання «Ми – надія твоя, Україно!**. Всі юннати Запорізької області долучились до челенджів «Хай буде мирним небо», «Дитинства яскрава мить», «Малюємо наше майбутнє», «Тваринки – мої друзі», «Квітуй, Україно!», «Моя рідна домівка». Учасники знімали відео, малювали листівки воїнам, шукали цікаві світлини дитинства, ділилися фотокраєвидами рідної Батьківщини та передавали естафету своїм друзям та знайомим.

Юннатам області участь у Всеукраїнському конкурсі **«Декоративний розпис в культурі України»** надає можливість реалізувати свої знання та допитливість, що до історико-культурної спадщини українського народу та знань природного різноманіття рідного краю.

Окрему увагу Центр приділяє питанню збереження біо- та агрорізноманіття. Так, молодь області приєдналася до загальнонаціональних трудових акцій **«Турбота тобі, рідна моя Україно!»** та **«Сади Перемоги»**, в рамках яких створювались колекції старовинних місцевих сортів плодових культур та висаджувались кращі сорти ягідних культур української селекції, вивчалось сортове різноманіття, здійснювався благоустрій та озеленення території, закладались шкільки та лісорозсадники, квітники, газони та клумби різних типів.

До Дня захисників та захисниць України та Дня українського козацтва ЗОЦЕНТУМ планує провести обласний фестиваль **«Ми роду козацького діти, землі української цвіт»**.

Національно-патріотичному вихованню приділена велика увага у навчально-виховному процесі Запорізького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Робота закладу має еколого-натуралістичне спрямування і забезпечує оволодіння вихованцями знаннями про навколишнє середовище, формування екологічної культури особистості, виховання екологічної пильності, набуття досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної та іншої роботи (біологічної, аграрної тощо).

Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в дітей ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

Центр координує роботу шкільних куточків хліба та куточків живої природи в області, залучає молодь до участі у Всеукраїнських, обласних конкурсах, акціях, в канікулярні періоди організує навчально-виховні тематичні заходи.

Масова робота поряд з еколого-натуралістичними темами поєднує відповідну патріотичну, народознавчу, краєзнавчу, навчально-пізнавальну та розважальну діяльність.

Виховання національно свідомого громадянина держави можливе лише на високих ідеалах і традиціях українського народу. Однією з яких є шанобливе ставлення до хліба.

Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні для використання кращих традицій у практиці сьогодення. Національна культура є важливим засобом інтелектуалізації учнівської молоді, її оберегом від духовної руйнації.

Запорізький обласний Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді робить свій внесок у вирішення цих актуальних завдань.

38 років існує Музей хліба на базі нашого Центру. Багато змін відбулося за цей час, але виховання шанобливого ставлення до землі, до хліба, до людей праці і зараз стоїть на першому плані.

Гуртківці нашого Центру - члени ради музею, ведуть пошукову роботу: збирають цікаву інформацію про хліб, хліборобів, народний фольклор (прислів'я, приказки, прикмети та звичаї) про хліб.

Цей матеріал використовується у розробках тематичних екскурсій, для створення народного агрокалендарю.

Екскурсородами - гуртківцями проводиться чимало екскурсій для школярів різного віку.

Тематика наших екскурсій різноманітна, це і: «Хліб Запорізького краю» «Історія походження хлібних культур», «Як прийшов до нас хліб», «Кроки селекції». «Юннатівський хліб», «Хліб війни», «Хліб - дорогоцінний скарб народу», «Хліб народне добро - бережи його», «Хліб сьогодення» та інші.

Матеріали екскурсій та наочність допомагають відповісти на запитання підлітків, розширюють знання школярів про хлібні культури, про історію хліба, значення його в житті людини, про важливу і почесну працю хлібороба, передові наукові і практичні досягнення тощо.

В експозиції музею представлено великий асортимент продукції Запорізьких хлібокомбінатів, з якими ми співпрацюємо.

Тут і короваї - символи родючості, щедрості нашої землі, достатку, добробуту і гостинності, і святкові, пироги, і повсякденний хліб різної форми, з різними домішками, з борошна різних культур та різного гатунку, дієтичний хліб, макаронні вироби, крупи. Біля кожного виробу - етикетка з найменуванням, а поряд - рекламні проспекти хлібокомбінатів.

На екскурсії звертаємо увагу учнів на те, що немає хліба - самородка, що кожний шматочок хліба увібрав в себе важку працю людей всього суспільства.

Екскурсіводи, звертаючись до дітей, пропонують подякувати хліборобським дбайливим рукам, котрі дарують нам духмяні, схожі на сонце паляниці, за чудо-хліб па столі.

На екскурсії «Історія походження хлібних культур» школярі дізнаються про предків пшениці, сорти народної селекції; про бур'ян-жито, який став хлібом; про гостя з Індії - гречку; про дієтичний хліб - овес; про найпоширенішу хлібну культуру - ячмінь та інше.

Школярі знайомляться з першою зустріччю людини з хлібом, історією виробництва хліба від стародавніх часів до сьогодення, дізнаються, як з'явилися перші жорна, перша мука, перший хліб.

В експозиції музею учні мають змогу побачити старовинні предмети побуту, знаряддя праці хліборобів різних часів від примітивних до сучасних.

Тут є: мотика, вили, коса, серп, кам'яні зернотерки, жорна, моделі сільськогосподарської техніки - трактор, сіялки, борона, плуг.

Знаряддя праці пекаря: рогач, хлібна лопата, копистка; керамічний посуд - археологічні знахідки на території області: горщики, миски, глечики, амфори, макітри, в яких зберігали борошно, зерно, збіжжя.

В музеї експонуються снопики, гербарії районуваних сортів та колекція насіння різних видів хлібних культур, які юннати вирощують на навчально-дослідній земельній ділянці обласного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Щоб виростити добрий урожай зернових, треба мати якісне насіння районуваних сортів. Наш центр співпрацює з Запорізькою обласною дослідною

станцією, Запорізькою обласною насінневою лабораторією, які допомагають нам одержувати насіння нових перспективних сортів зернових, чисте від домішок, перевірене на вологість та схожість.

Із давніх-давен хліб у великій пошані українського народу - найперший годувальник, дарунок Божий, всьому голова і розпорядник.

Хліб символізував міцну родину, гостинність, добробут, займав і займає зараз почесне місце в українських святах, обрядах, звичаях. Будь-який обряд не обходився без хліба – «До кожного свята — своя посвята».

В експозиції нашого музею представлені рушники (виконані з урахуванням етнографічних особливостей вишивок різних регіонів України), вишиті нашими юннатами, різноманітна випічка до свят: різдвяний колядник, новорічні пироги, пасхальні куличі, весільні шишки, короваї, оздоблені голубками, гілочками — символ щасливого подружнього життя, достатку, продовження роду; «Жайворонки» - для закликів та вітання весни; випічка з маком - до свята Маковея; коровай - до свята обжинки; «Калита» - на свято Андрія; «Миколайчики» - до дня святого Миколая.

Хліб належить до особливо шанованих символів українського народу. Недаремно наш народ склав про хліб чимало прислів'їв, у які закладено мудрість, вікові знання нашого народу. На екскурсії звучать прислів'я, рядки з віршів, пісень.

Діяльність музею змістовна. На його базі проводяться народознавчі ранки, бесіди, усні журнали, свята, зустрічі з цікавими людьми, різноманітні конкурси для гуртківців, уроки бережливого ставлення до хліба, виховні години для учнів навчальних закладів – «Українська кухня», «Свято хліба», «Праці хлібороба ми шануємо» тощо.

Неодноразово до нашого музею запрошувались гості - представники Запорізьких хлібо заводів з розповідями про професію пекаря, про продукцію, що випускається.

На базі музею проходять збори кращих учнівських аграрних об'єднань області по обміну досвідом роботи, конкурси на кращу дослідницьку роботу,

кращого екскурсовода музеїв і «куточків хліба» в області, конкурси на краще випечену паляницю.

Цікаво проходять конкурси «Господарочка», де дівчата пропонують рецепти страв з черствого хліба; «Поле чудес» - «Зернові культури. Хліб»; літературні вечори, де юннати не тільки знайомляться з творами видатних людей, народною мудрістю про хліб, але й беруть участь у конкурсі юних талантів - читають авторські вірші, казки, оповідання, твори.

З метою подальшого упорядкування мережі музеїв хліба та куточків економічного і бережливого ставлення до нього в області еколого-натуралістичний центр проводить обласний етап Всеукраїнського родинного конкурсу «Український коровай».

Учасники конкурсу представляють плани роботи куточків хліба, тексти екскурсій, основні відділки куточків, творчі роботи учнів, перелік вирощуваних зернових культур, сценарії заходів тощо.

В кожному районі області визначені кращі куточки хліба, на базі яких створені методичні майданчики по забезпеченню національного та громадянського виховання учнів.

З метою масового залучення учнівської молоді до еколого-природоохоронної діяльності, пропаганди екологічної культури, формування національної свідомості учнівської молоді та активізації діяльності дитячих громадських об'єднань було проведено обласний екологічний форум «На захист рідної природи».

25.11.2021 р. року Запорізьким обласним центром еколого – натуралістичної творчості учнівської молоді проведено обласний зліт юних натуралістів «Мозаїка юннатівських справ». У заході брали участь 197 учнів та вихованців позашкільних навчальних закладів області.

До участі у профільних масових заходах залучались учні, які потребують підсиленої педагогічної уваги з шкіл-інтернатів.

Традиційними стали профільні заходи, які відділ організаційно-масової роботи проводить спільно з іншими відділами Центру. Цікаво, змістовно з 19 по 23 квітня цього року пройшов тиждень екології.

До Дня Землі для гуртківців Центру проведені: виховні заходи «Збережемо наше Довкілля», «Природа наш дім»; екоквест «Збережемо землю»; екологічна вікторина «Що ми знаємо про птахів»; конкурс малюнків «Птахи нашого краю». Завершує тиждень екології виховна година «Дзвони Чорнобиллю».

Традиційними стали тижні рослинництва та дослідництва, свято «День юного натураліста», де вихованців приймають у юннати; «День зустрічі птахів»; конкурс на кращу ділянку; осіння виставка «Золотий пензлик осені»; акція «Насіння», в ході якої вихованці збирають насіння квіткових та лікарських рослин; свято «Як тепло пахне хліб» до професійного дня аграріїв, «Блакитний скарб планети» до Всесвітнього дня води тощо.

Крім профільних заходів, важливе місце в юннатівському житті посідають народознавчі свята, які сприяють пізнанню витоків української культури. Це такі свята, як «Скоро, скоро в рідний край завітає Миколай», «Масниця іде, весну веде», «Світле Свято - Великодня», «Народні звичаї та обряди», «Квіти-символи України».

Щороку велику аудиторію збирають науково-пізнавальні та розважальні ігри: КВК «Турнір знавців природи», КВК «Перевір себе», брейн-ринг «В світі кімнатних рослин», гра-ерудиціон «Екологічний бумеранг», гра «Квітковий годинник», новорічний ерудиціон «Хто ти, Новий рік?» та інші.

Патріотичне виховання наскрізно пронизувало всі заходи, які проведено в Центрі для гуртківців і спрямовані на громадянське, національне, екологічне, валеологічне, біологічне та аграрне виховання.

До Дня захисників і захисниць України колективом ЗОЦЕНТУМ для здобувачів освіти проведено:

- обласний етап Всеукраїнського бліц-конкурсу українського патріотичного смайлу до Дня українського козацтва та Дня захисника України;
- участь у Всеукраїнській акції «Закладка парку «Дерева Перемоги» на

території Міністерства освіти і науки України;

- година мужності «Нація нескорених: від козацтва до сьогодення» для гуртківців Центру.

З 10 по 14 жовтня 2022 року педагогами Центру для гуртківців проведена година мужності на якій вшанували мужність та героїзм захисників незалежності і територіальної цілісності України, військові традиції і звитяг українського народу. Бойові традиції, що народилися у давні часи протягом усієї історії України постійно розвиваються та наповнюються новим змістом, новими поколіннями захисників Батьківщини. Година мужності сприяла подальшому зміцненню патріотичного духу молоді, поваги до захисників та захисниць нашої Держави.

З 24 листопада по 14 жовтня 2022 року Запорізьким обласним еколого-натуралістичним центром було проведено блиц-конкурс українського патріотичного смайлу до Дня українського козацтва та Дня захисників та захисниць України.

Участь у блиц-конкурсі українського патріотичного смайлу до Дня українського козацтва та Дня захисника України сприяла вихованню національно-патріотичному світогляду, любові та інтересу до рідного краю.

В бліц-конкурсі смайлів навіть в такий складний час взяло участь більш ніж 100 учнів та вихованців з різних куточків області: м. Запоріжжя, Пологівського району, Михайло-Лукашівської сільської ради, Долинської сільської ради Запорізького району та багато інших.

Під час проведення днів інформації «День соборності України», «Ми – українці», «Небесна сотня поіменно» акції милосердя «Від серця до серця» у учнів формується громадянська свідомість. Любов та повага до країни формуються у вихованців під час заняття-подорожі «Квіти-символи України», виховної години «Священні символи України», інтерактивного заняття «Зимові свята в народному календарі», конкурсу «Весняний обрядовий хліб».

Розважально-пізнавальний захід «Екологічний суд», виховна година

«Живий світ моря», робота ековідеолекторію «Джерело» сприяють екологічній культурі дітей.

Конкурси-виставки «Капелюх здоров'я», «Здоров'я має бути смачним», валеологічна естафета «Золотий ключик», заняття «Абетка Здоров'ятко» забезпечують валеологічне виховання школярів.

Фестиваль «Проводи птахів», екскурсія «Осінь в житті рослин та тварин», фотоконкурс до Всесвітнього дня котів, пізнавальна година «Природа взимку», конкурс на кращу ділянку, на кращу дослідницьку роботу, тижні рослинництва та дослідництва формують біологічну та аграрну компетентність гуртківців.

Під час шкільних канікул масова робота організується згідно окремого плану.

Трудове навчання має значні можливості у вихованні в підлітків національно – патріотичних почуттів. Досвід роботи педагогів центру у цьому напрямку дозволяють стверджувати, що значний потенціал у розв'язанні цього завдання полягає у прилученні вихованців до національної культури саме у процесі трудового навчання.

Одним з напрямків діяльності обласного Центру еколого-натуралістичної творчості є трудове виховання, яке сприяє розвитку творчого, практичного мислення, працьовитості.

Гуртківці, зайняті різними видами діяльності на навчально-дослідній земельній ділянці, вивчаючи різноманітні рослини і тварини, дізнаються про їх значення, стають кмітливішими, винахідливішими, збагачують свої знання з біології та інших прикладних наук.

Навчально-дослідна земельна ділянка Центру – це справжня зелена лабораторія під відкритим небом для проведення навчальних та практичних занять, передбачених програмами гуртків, організації дослідницької та еколого-природоохоронної діяльності, продуктивної праці вихованців.

Навчально-дослідна земельна ділянка Запорізького ОЦЕНТУМ, площею 2,13 га, розпланована згідно з «Положенням про навчально-дослідну земельну ділянку загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів» (плодовий сад, ягідник,

виноградник, квітково-декоративний відділ, парники, селекційно-генетична ділянка, колекційна ділянка, виробничий відділ овочева і польова сівозміни).

Патріотичне виховання передбачає формування у вихованців знань та уявлень про досягнення нашої країни в галузі науки, адже багато видатних вчених прославили Україну.

При цьому завжди підкреслюємо їхню приналежність до України, звертаємо увагу на внесок української науки в розвиток світової біологічної науки.

Протягом багатьох років Центр співпрацює з кафедрою ботаніки і генетики рослин Запорізького національного університету.

Під керівництвом науковців проводиться спільна експериментально-дослідницька робота гуртківців зі студентами ЗНУ по вивченню успадкування декоративних ознак у іпомеї, декоративного соняшника, крупноквіткового льону; проводяться дослідження по отриманню міжвидових гібридів соняшнику та вивченню генетичної мінливості олійних культур.

Під час практичних занять вихованці також використовують біологічні методи у боротьбі зі шкідниками, займаються інтродукцією дикорослих рослин, проводять сортовипробування.

Свої спостереження і висновки юні аграрії фіксують у щоденниках дослідних робіт.

Куточок живої природи є складовою частиною Запорізького обласного центру еколого – натуралістичної творчості учнівської молоді.

Він створений для проведення практичних занять, передбачених навчальними програмами гуртків, з метою поглиблення знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення, спостереження та догляду за рослинами і тваринами; організації дослідницької та природоохоронної роботи юннатів.

Практична діяльність – догляд за тваринами, нескладна селекційна робота пробуджує в учнів інтерес до глибшого пізнання біології тварин, екології, виховує в них навички спілкування із живими істотами.

Заняття в куточку живої природи пробуджують у юннатів любов до рослин і тварин, всього живого, розширюють світогляд, збагачують духовно, виховують культуру поведінки в природі, привчають їх мислити простими екологічними категоріями.

Під час спостережень в куточку живої природи підлітки не тільки отримують знання про тваринний та рослинний світ України, а й привчаються піклуватися про братів наших менших.

В позашкільному закладі закладається основа національної свідомості вихованців, любов до рідної землі, своєї «малої батьківщини», виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість.

ВИСНОВКИ

Основними педагогічними умовами, які забезпечують ефективність виховання молоді засобами національних традицій:

- зв'язок виховання підлітків засобами національних традицій із життям;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей підлітків;
- емоційність виховання;
- комплексний підхід до використання українських традицій у виховання молоді;
- доступність національних традицій.

Дуже важливим фактором при використанні українських національних традицій у вихованні підлітків були такі методи, форми і прийоми роботи: бесіди, спостереження, розповіді, конкурси, свята, розваги, екскурсії.

Основними критеріями вихованості засобами національних традицій є:

- любов до Батьківщини;
- гуманність;
- чесність;
- позитивне ставлення до праці;
- любов до прекрасного.

Реалізація народознавчого принципу виступає важливою ланкою системи роботи щодо всебічного розвитку молоді.

Таким чином, національне виховання об'єднує усіх учасників навчально-виховного процесу, сприяє формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України. Тісна співпраця педагогів, дітей та їх батьків під час участі в масових еколого-натуралістичних заходах, в ході гурткових занять, пошуково-дослідницької роботи сприяє формуванню справжніх патріотів, що люблять свою землю, свій рідний край.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. - К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2006.
2. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна // Світ виховання. - 2007. - № 3.
3. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / Іван Дмитрович Бех, Катерина Іванівна Чорна. - К. : АПН України, Інститут проблем виховання, 2008. - 39 с.
4. Чорна К. І. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Шкільний світ. - 2010. - № 33. - С. 3-36.
5. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна // Методист. - 2014. - № 11 (35). - С. 11-25.
6. Бех І. Д. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна // Позашкілля. - №10 (58). - 2011. - С. 9-16.
7. Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін в Україні (Методика констатувального етапу експерименту) / [І. Д. Бех, К. О. Журба, В. А. Киричок, І. М. Кухар, Г. А. Назаренко, К. І. Чорна]. - К.: АПН України, Інститут проблем виховання, 2008. - 88 с.
8. Киричок В. А. Методика формульовального етапу експерименту з теми «Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній діяльності» : [метод, посібник] / Віра Киричок. - Черкаси : ЧОПОПП, 2010. - 98 с.
9. Шкільна І. М. Методика формульовального етапу експерименту з теми «Патріотичне виховання старших підлітків у позаурочній діяльності» : [метод, посібник] / Ірина Шкільна. - Черкаси : ЧОПОПП, 2010. - 60 с.
10. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : наук.-метод. посібник / [І. Д. Бех, К. І. Чорна, К. О. Журба, В. А. Киричок, І. М. Шкільна, Г. А. Назаренко]. - К. : Педагогічна думка, 2011. - 240 с.
11. Киричок В. А. Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній

діяльності: наук.-метод. посібник/ В. А. Киричок // Класний керівник. - № 9-10 (93-94).-2011.-46 с

12.Шкільна І. М. Патріотичне виховання старших підлітків у позаурочній діяльності : наук.-метод. посібник /І. М. Шкільна // Класний керівник. - № 13-14 (97-98). -2011.-47 с.

13.Виховуємо громадян-патріотів України : наук.-метод. посібник / [І. Д. Бех, К. І. Чорна, К. О. Журба, В. А. Киричок, І. М. Шкільна, Г. А. Назаренко ; за ред. К. І. Чорної]. - Черкаси : ЧОПОПП, 2012. - 273 с.